

Вирішення зазначених питань можливе, коли самовдосконалення досліджується як філософсько-антропологічний феномен. При цьому, однак, особливості становлення інформаційної цивілізації визначають той факт, що самовдосконалення особистості – це не тільки антропологічна проблема, яка залежить від конкретної особистості, рівня її духовного розвитку і саморозвитку, – сьогодні це важлива соціальна проблема, яка чекає на адекватне осмислення і практичну соціальну реалізацію.

Кісіль М. В.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Ефективна підготовка конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях, як цього вимагає Закон України «Про вищу освіту», можлива лише за умови функціонування якісної системи вищої освіти. Забезпечити якість вищої освіти – означає створити і розвивати систему, засоби та механізми (розроблені й впроваджені на внутрішньому й зовнішньому рівнях) для забезпечення гарантії того, що якість середовища, процесів і результатів у вищому навчальному закладі відповідають стандартам, узгодженим державним, суспільним й особистим інтересам, постійно аналізуються і безперервно вдосконалюються [1].

Якість процесів поряд із якістю середовища та результатів виступає ключовим елементом забезпечення ефективного функціонування системи вищої освіти. У свою чергу двома фундаментальними освітніми процесами виступають навчання та викладання, що у діалектичній єдності відображають сутність діяльності основних суб'єктів освітнього процесу: студента і викладача. Діяльність викладача – це висококваліфікована розумова праця, у якій органічно поєднані знання та ерудиція вченого і мистецтво педагога, висока культура та інтелектуальна, моральна зрілість, усвідомлення обов'язку і почуття відповідальності.

В умовах входження України до спільного європейського простору актуальним є дослідження європейського контексту такої важливої складової забезпечення якості вищої освіти, як викладання. Оскільки на європейському просторі відсутня єдина система забезпечення якості вищої освіти, і тому в кожній країні існують свої особливості в підходах до забезпечення й оцінки якості вищої освіти, ми обрали предметом аналізу один з найбільш

консенсусних документів – «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти», нову редакцію яких було ухвалено на Міністерській конференції 14-15 травня 2015 року [2].

Уже в самій передмові до Стандартів вказується на ключову переорієнтацію у філософії вищої освіти, а саме: перехід до «студентоцентричної системи навчання і викладання». Під студентоцентрованим викладанням розуміємо застосування таких особистісно-орієнтованих методів, які зміщують акцент діяльності від викладача до студентів, виявляють «повагу й увагу до розмаїтості студентів та їхніх потреб», передбачають «застосування різних способів подачі матеріалу, де це доречно», «гнучке використання різноманітних педагогічних методів; регулярне оцінювання і коригування способів подачі матеріалу та педагогічних методів; заохочення в учня почуття незалежності водночас із забезпеченням належного наставництва і підтримки з боку викладача; розвиток взаємоповаги у стосунках учня і викладача».

Важливими для розуміння сутності особистісно-орієнтованого навчання, на думку Т. Шамової [3, с. 28], є такі позиції:

- особистісно-орієнтоване навчання має забезпечувати розвиток і саморозвиток студента як суб'єкта пізнавальної та предметної діяльності;
- особистісно-орієнтоване навчання, спираючись на здібності і нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктивний досвід, має створювати можливості для кожного студента реалізувати себе в різних видах діяльності;
- зміст освіти, її засоби та методи організації навчання повинні бути такими, щоб студент мав змогу вибрати предметний матеріал, його вид і форму;
- освіченість як сукупність навчальних компетентностей, індивідуальних здібностей є найважливішим засобом становлення духовних, інтелектуальних якостей студента; вона має бути основною метою сучасної освіти;
- освіченість формує індивідуальне сприйняття світу, можливості його творчого перетворення, широке використання суб'єктивного досвіду в інтерпретації або оцінці фактів, явищ, подій навколишньої дійсності на основі особистісно-орієнтованого навчання, що розвивають індивідуальність студента, створюють умови для його саморозвитку, самовираження.

Студентоцентроване викладання повинно використовувати методи активного навчання, у якому студенти вчать вирішувати проблеми, відповідати на питання, самостійно їх формулювати, обговорювати, пояснювати, дебатовати, проводити мозковий штурм. Сюди ж можемо віднести створення викладачем належних умов для спільного (кооперативного) навчання, у якому студенти працюють над певним завданням чи проектом в атмосфері, що забезпечує *позитивну взаємозалежність, особисту відповідальність, особистісну взаємодію, соціальні навички, групову обробку результатів*. «Навчальні заклади повинні забезпечувати таке викладання програм, що заохочує студентів до активної участі у творенні навчального

процесу, і таке оцінювання студентів, що відображає цей підхід», – говориться в Стандартах.

Європейські стандарти передбачають розвиток цифрових методів навчання та нових форм викладання, коли «заохочується застосування інноваційних методів викладання та нових технологій». Тут, очевидно, необхідно, щоб підвищення рівня педагогічної майстерності йшло в ногу з розвитком інформаційного суспільства з його можливістю створення біокомп'ютерної моделі навчання, яка «передбачає інтерактивне управління з освоєнням знань, застосування різноманітних матеріалів: бази знань (гіпертексти лекцій); банк даних (тести контрольні та атестаційні), навчаючих і тестуючих програм із зворотнім зв'язком, самостійну роботу з допомогою біоінформаційних технологій з вивчення та оформлення учбових завдань. Відзначимо, що в основі застосування біоінформаційних технологій лежить свідомість та надсвідомість, активна самостійна робота студентів; навчальні програми; віртуальний освітній простір і віртуальна реальність» [4, с. 136].

Стандарти виокремлюють також тезу про те, що «заохочується наукова діяльність [викладачів] задля посилення зв'язку між освітою та дослідженнями», адже «вища освіта, дослідження та інновації відіграють ключову роль у підтримці соціальної згуртованості, економічного зростання та глобальної конкурентоздатності».

Освітня політика Європейського Союзу останнього десятиліття особливо зосереджена на питанні повноцінного функціонування так званого «трикутника знань»: зв'язку між освітою (навчанням), дослідницькою діяльністю та інноваціями [5]. Таким чином, вищий навчальний заклад загалом і кожен викладач зокрема повинні сприяти побудові навчального середовища і відповідних зв'язків із дослідженнями та інноваціями задля створення якісного досвіду для студентів та забезпечення умов для набуття ними знань, компетенцій і навичок.

Забезпечення якості викладання у вищій школі неможливе без встановлення тісного зв'язку між науково-дослідною роботою та навчанням і викладанням. Останнє не може відповідати стандартам якості, якщо відірване від наукової діяльності. Британський дослідник вищої освіти М. Гілі [6, с. 70] пропонує виділяти такі моделі поєднання навчання і дослідження:

- навчання, що базується на дослідженнях (Research-based learning);
- навчання, орієнтоване на дослідження (Research-oriented learning);
- навчання, кероване дослідженнями (Research-led learning);
- навчання, що базується на науковому керівництві (Research-tutored learning).

Кожна з наведених моделей хоч і передбачає різну ступінь залучення і глибину охоплення студентів у дослідницький процес, проте є добрим орієнтиром для підвищення якості викладання. Отже, організація викладачем ефективного навчального процесу неможлива без використання методів активізації дослідницько-орієнтованого навчання.

Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що забезпечення якості викладання у вищій школі в контексті європейських стандартів передбачає дотримання викладачем таких ключових положень у своїй діяльності:

1. Студентоцентроване викладання (з використанням особистісно-орієнтованих методів активного індивідуального чи кооперативного навчання).
2. Застосування інноваційних методів викладання на основі сучасних цифрових технологій.
3. Посилення зв'язку між освітою та дослідницькою діяльністю й інноваціями.

Список використаних джерел:

1. Кісіль М. В. Визначення поняття забезпечення якості вищої освіти // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2014. – Вип. 90 (11). – С. 323-327.
2. Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area. – Режим доступу: <http://www.enqa.eu/index.php/home/esg/>
3. Шамова Т. И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т. И. Шамова, Т. М. Давиденко. – М.: Центр «Педагогический поиск», 2001. – 384 с.
4. Задоя Є. С. Новітні технології розвитку вищої освіти // Вища освіта України. – 2006. – № 3, додаток, Т. 2. – С. 135-138.
5. Кісіль М. В. Європейська вища освіта в трикутнику знань // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наукових праць. – Випуск 29 (42) – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012 – С. 61-66.
6. Healey M. (2005) Linking research and teaching: disciplinary spaces, in: R. Barnett (Ed.) Reshaping the university: new relationships between research, scholarship and teaching, 30-42. Maidenhead: McGraw-Hill/Open University Press.